

*MƏQALƏ***Leyla Ramazanova**

Azərbaycan-Asiya ədəbi əlaqələri şöbəsinin elmi işçisi

*leylamuellim@gmail.com***136***1 (16) 2020***İndoneziya ədibi Pramoedya Ananta Turun erkən yaradıcılığında tarixi gerçəklik**

XX yüzil İndoneziya ədəbiyyatının ən qüdrətli nümayəndələrindən biri Pramoedya Ananta Turdur (1925-2006). Yeni süjet, mövzu, xarakterlərlə İndoneziya nəsrini zənginləşdirən, dolğunlaşdıran P.A.Tur Mərkəzi Yavanın Blora qəsəbəsində dünyaya gəlib. Atasını müəllim və siyasi fəal idi, o, övladlarını ədalətli, vətən uğrunda canından keçməyə hazır olan vətəndaşlar kimi yetişdirmişdir. Atasının zəngin kitabxanaya malik olması uşaqlıqdan P.A.Turun kitablarla tanış olmasını təmin etmiş, dünyagörüşünün formalaşmasında mühüm rol oynamışdır. P.A.Turun uşaqlıq, gənclik illəri ölkənin ən çətin günlərinə təsadüf etmişdir. Kasıblıq və aclıq bu dövrdə o qədər dəhşətli hal almışdı ki, analar evdəki uşaqların sayı azalsın deyə, 8-9 yaşlı qızlarını ərə verirdilər, qadınlar özlərini satır, 10 rupiyə görə insanlar bir-birini öldürürdülər. Zəngin təbii sərvəti, əsrarəngiz təbiəti olan İndoneziya XVI əsrdən hollandların işğalına məruz qalmışdır. XIX əsrin sonlarından etibarən milli azadlıq düşüncələri cücərməyə başlayan İndoneziyada XX əsrin 20-30-cu illərindən etibarən müstəqillik ideyalarını geniş vüsət almağa başlamışdır. 1942-ci ildə yaponların işğalı zamanı gənc nəsil əlində silah mübarizəyə qalxdı. P.A.Tur da yaponlara qarşı mübarizəyə qoşulan ilk könüllülərdən idi. İlk əsərlərini bu dövrdə qələmə alan gənc yazıçı özünün və silahdaşlarının real obrazlarını “Qaçaq”, “Partizan ailəsi”, “İnqilabın sıçrayışları”, “Bekasi çayının sahillərində” romanlarında yaratmışdır. İndoneziyanın müstəqilliyini elan etməsinə baxmayaraq, Hollandiya hökuməti ərazidən çıxmaq istəmir, siyasi fəalları həbs olınması haqqında yeni qərarlar qəbul edirdilər. Gənc yaşda olmasına baxma-

yaraq, P.A.Tur əsərləri ilə xalqın sevgisini qazanmış və məşurlaşmışdı. Onun siyasi çıxışları, müstəqilliyin qorunub saxlanması üçün apardığı mübarizələr 1947-1949-cu illər ərzində hollandlar tərəfindən həbs olunması ilə nəticələndi. Həbsdən çıxdıqdan sonra həm bədii, həm də publisistik yaradıcılığını davam etdirən ədib yeni müstəqil olan ölkənin problemlərini “Dan yeri”, “Blora haqqında hekayələr” adlı kitablarında əks etdirmişdir.

1960-cı illərdə ölkənin iqtisadi vəziyyəti getdikcə pisləşməyə doğru getdi, inkişaf proqramlarının həyata keçirilməsi prosesi pozuldu, maddi ehtiyatlar, ilk növbədə alınan xarici kreditlər amansızcasına dağıldı. Pul vahidi rupinin dəyəri get-gedə tamam aşağı düşürdü. Bütün bunlar xalqın hökumətdən narazılığını artırır, onun yürütdüyü kursa inamı azaldırdı. 1965-ci ildə gənc zabıtlar tərəfindən hərbi çevrilişə cəhd edildi. Çevrilişin təşkilatçıları və iştirakçılarına, xüsusilə də İndoneziya Kommunist Partiyası və onun müttəfiqləri olan həmkarlar və digər ictimai təşkilatların liderləri və üzvlərinə qarşı cəza tədbirləri başlandı. Onlardan çoxu həbsə alındı və öldürüldü¹⁶⁴. Ölkədəki bu siyasi proseslər mədəniyyətə, ədəbiyyata da təsirsiz ötüşmədi. Siyasi görüşlərinə görə bir çox şair və yazıçı ölkəni tərk etdi, həbs olundu və ya sürgün edildi. Pramoedya Ananta Tur kiçik bir adaya sürgün edildi, əsərlərinin bəzilərinin oxunması qadağan edildi. Yalnız 1980-ci illərdə Cakartaya qayıtmasına icazə verildi. Görkəmli ədib bu tarixi hadisələri üç hissədən ibarət trilogiyasında əks etdirməyə çalışmışdır. “Sülh adamı” romanı elə 1980-ci ildə nəşr olunmuş və bu əsər xalq arasında çox sevilmişdir. Trilogiyanın ikinci hissəsi “Xalqların oğlu” nəşr olunduqdan sonra P.A. Tura qarşı qərəzli ittihamlar səslənməyə başlandı, onun yenidən sosializm ideyalarını təbliğ etməkdə günahlandırıldı. Məhkəmədə səsləndirilən ittihamları qəbul etməyən müəllif 1985-ci ildə “Ayaq izləri” əsərini yazıb bitirsə də, müəllifin əsərinin çap olunması və oxunması qadağan edilmişdir. Ədib sonrakı dövrlərdə daha çox kiçik həcmli hekayələr və povestlər qələmə almışdır. Təəssüflə qeyd etməliyik ki, ədibin heç bir iri həcmli əsəri Azərbaycan dilinə tərcümə edilməmişdir. 27 noyabr 1971-ci ildə tərcümə olunmuş kiçik həcmli “İnem” hekayəsi “Ədəbiyyat qəzeti”ndə dərc edilmişdir.

Qadın hüquqsuzluğunun bədii əksi

Hollandların yaponlarla mübarizəsi acınacaqlı halda olan yerli xalqın vəziyyətini daha da ağırlaşdırırdı. Ölkə aclıq və səfalət içində idi. Əsərlərinin qəhrəmanları xalq içərisindən çıxan sadə, zəhmətkeş insanlar olan P.A.Tur böyüyüb başa çatdığı kiçik qəsəbənin əsrarəngiz, zəngin təbiəti ilə səfalət içində yaşayan xalqının təzadlı vəziyyətini “Blora haqqında hekayələr” kitabında bütün çılpaqlığı ilə təsvir edə bilmişdir. Müəllif bu hekayələri gənc yaşda yazmasına baxmayaraq, dövrünün problemlərini bədii boyalarla əks etdirə bilmişdir. “İnem” hekayəsi “Blora haqqında hekayələr” kitabına daxildir. Hekayədə kasıbçılıq, nadanlıq, gerilik, kiçik yaşda qızların ərə verilməsi müəllifin əsas tənqid hədəfləridir. Əsərin baş qəhrəmanı olan İnem səkkiz-doqquz yaşlarında bir qızıdır, ailəsi maddi ehtiyaclar ucbatından qızlarını kiçik yaşda ərə verməyi qərara alırlar. Ali təhsilli qonşunun dilindən verilən hekayədə bütün problemlərin əsas qaynağı kimi təhsilsizlik, savadsızlıq qeyd olunur. Hekayənin sonunda isə ərə evindəki iztirablara dözməyən qızcıqaz ailəsinin yanına qayıtsa da, ailəsi onu qəbul

164 İsmayıl R., Axundova N. Asiya və Afrika ölkələrinin çağdaş tarixi (1945-2000-ci illər). Bakı, Çarşıoğlu, 2001

etmək istəmir, onu fərqli əzablara məruz qoyurlar. Hekayə “Bəzən İnemin tükürpərdici iniltisi eşidilirdi. Belə vaxtlarda şəhadət barmaqlarımla qulaqlarımı tıxayırdım”¹⁶⁵ sözləri ilə tamamlanır. Bu hekayəni oxuduğumuz zaman Azərbaycan ədəbiyyatında bir çox yazıçının əsərlərində rast gəldiyimiz qadın hüquqsuzluğu problemini xatırlamaq olmur. Balaca, məsum qızların kiçik yaşlarda ərə verilməsi problemi daha çox Yusif Vəzir Cəmənəzəminlinin hekayələrində qabardılmışdır. Y.V.Cəmənəzəminlinin “Divanə”, “Toy” və başqa hekayələrinin motivləri İndoneziya yazıçısının ideyası ilə üst-üstə düşür. Tale, zəmanə və ictimai şərait bu hekayələrin qəhrəmanı olan gənc qızların bütün xoş arzularını ürəklərində qoyur. “Divanə” hekayəsinin qəhrəmanı gözəl Sitarə də, İnem kimi görüb tanımadan, ünsiyyət və məhəbbətsiz zorla ərə verilir və hekayənin sonunda divanə kimi çöllərdə gəzir. Dünyanın hansı ölkəsində yaşamasından asılı olmayaraq cəhalətə, maarifsizliyə qarşı mübarizə yazıçıların, mütəfəkkirlərin həmişə ən böyük dərdi olmuşdur.

Müstəqillik və milli azadlıq ideyalarının ifadəsi

1945-ci ilin avqustunda müstəqilliyini elan edən İndoneziya Respublikasının ictimai, siyasi, mədəni həyatında bir çox dəyişikliklər baş vermişdir. Yeni qəzetlər, jurnallar, satirik mətbuat orqanları və bir sıra yeniliklər ədəbiyyatın canlanmasına səbəb olmuşdur. Bu dövrdə əldə olunan müstəqilliyin qorunub saxlanma bilməsi ən vacib məsələ idi. Şair və yazıçılar mübarizlik ruhunu, əzmini yüksək tutan əsərlər yazmaq-la xalqı yeni mübarizələrə səsləyir, xəyanətkarların gec və ya tez cəza alacaqlarını vurğulayırdılar. İndoneziyanın müstəqilliyini elan etməsinə baxmayaraq, Hollandiya hökuməti ərazidən çıxmaq istəmir, siyasi fəalların həbs olunması haqqında yeni qərarlar qəbul edirdilər. Gənc yaşda olmasına baxmayaraq, P.A.Tur əsərləri ilə xalqın sevgisini qazanmış, mübariz ruhlu, vətən üçün canını fəda edən obrazları ilə qələblərdə öz yerini almışdı. Onun siyasi çıxışları, müstəqilliyin qorunub saxlanması üçün apardığı mübarizələr 1947-1949-cu illər ərzində hollandlar tərəfindən həbs olunması ilə nəticələndi. Həbs edilməsi müəllifin daha əzmlə, böyük qüvvə ilə yazıb-yaratmasına səbəb oldu. Ədib ilk iri həcmli əsərlərini məhz bu dövrdə qələmə almağa başlamışdır. İlk romanı “Qaçaq”da (“Perburuan”) hadisələr Yaponiyanın İkinci Dünya Müharibəsindəki müttəfiq qüvvələrə təslim olduğu gündən əvvəlki gecə Şərqi Yavada yerləşən Blora şəhərində cərəyan edir. Roman baş qəhrəman Hardonun nişanlısı Ningişin qardaşının sünnətinə gizlicə gəlməsi ilə başlayır. Romanın ilk səhifələrində biz Hardonu dilənçi qiyafəsində görürük. Arıqlayıb tanınmaz hala düşən Hardonu balaca oğlan tanıyır və atasına məlumat verib, onu tapmasını xahiş edir. Hardo və yanındakı digər dilənçilərin simasında müəllif 1940-ci illərdə İndoneziyanın nə qədər acınacaqlı günlər yaşadığını oxucuların nəzərində ustalıqla canlandırma bilmişdir. Oğlunun istəyini qırmayan ata könülsüz şəkildə Hardonu axtarmağa başlayır və bu əsnada öz-özünə danışır: “Uzun vaxt idi ki, ortalıqda yox idi, niyə qayıdıb, işlər daha pisləşəcək. Yaponlar Plantungan şəhərindəki kimi Blorada da yerli əhalini dağlara-daşlara salacaqlar, Plantunganda Yaponlar dəhşət saçdılar, inanılmaz bir gün idi, onu axtarmaqdan ayaqlarımız qırılmışdı, tutulmasını necə arzulayırdım! Arxasında min adam olmasına baxamayaraq, necə qaça bildi?!”¹⁶⁶. Bu kiçik monoloqda böyük mətləblər hasil olur,

165 Tur P.A. İnem. Bakı, “Ədəbiyyat qəzeti”, 1971, 27 noyabr

166 Pramoedya Ananta Toer, “Kaçak”, Simavi yayınları, İstanbul, 1993, s.14

indoneziyalılara əvvəlcə “kömək” məqsədi ilə yanaşan yaponların əsl siması işğaldan sonra ortaya çıxdı. Yaponlar onlara qarşı çıxan hər kəsi ya həbs edir, ya da öldürürdülər. Həmçinin bu monoloqdan yerli məmurun rahatçılığının pozulmaması üçün qəhrəman indoneziyalının həbs olunmasını arzu etməsi faktı bəzi insanların mənəvi alçaqlığından, satqınlığından xəbər verir. Uzun axtarışdan sonra Hardonu tapan bu məmurla söhbətdən sonra oxucu üçün bəzi məqamlar aydınlıq tapır. Hardonun kəndə qayıtması üçün müxtəlif səbəblər gətirən məmurun Ningişin atası, yəni Hardonun qayınatası olduğu məlum olur. Yaşlı adam Hardoya atası ilə görüşməyi təklif edir, lakin kənd valisi olan atası ilə görüşməkdən imtina edən qaçaq əsgər P.A.Turun ideyasını oxuculara bu sözlərlə çatdırır: “Bir zülm rejimi üçün çalışan hər kəs zalımdır. Hansı vəzifədə işləməsindən asılı olmayaraq, hamısı eynidir”¹⁶⁷. Ədib bu sözlərlə həm hollandlara xidmət edən, həm də yaponlarla əlbir olan yerli məmurları, satqınları tənqid edir, onların xalqa zülm etdiklərini, gələcəyi, müstəqilliyin gətirəcəyi xoş günləri məhv etdiklərini göstərməyə çalışmışdır. Yaşlı məmur Hardoya atasının vəzifədən çıxarıldığını və anasının oğlunun həsrətindən, dərdindən öldüyünü deməsi belə onun qəlbini yumşaltmır, o, kəndə qayıtmaqdan imtina edir. Hardo yalnız İndoneziya müstəqil olduqdan sonra qayıdacağını bildirir. Bununla P.A.Tur gec və ya tez İndoneziyanın müstəqil olacağına olan inamını ifadə etmişdir. Müəllifin özünün yaponlara qarşı vuruşması, həmin hadisələrin birbaşa iştirakçısı olması əsərin hər cümləsində öz bədii əksini tapmışdır.

Romanın ikinci hissəsində müəllif təsadüf nəticəsində qarşılaşan ata və oğlu təsvir etmişdir. Əvvəllər kənd valisi olan ata artıq yaponlardan qaçan bir qumarbaza çevrilmişdir. Müəllif ata obrazının simasında həmin dövr üçün səciyyəvi olan bir qisim insan tipini ümumiləşdirmişdir. Bu insanlar yaponlara xidmət etdikləri üçün peşman olan, yaponların hər bir işğalçı kimi ancaq öz mənfəətlərini düşündüklərini və öz mənfəətləri uğrunda yerli xalqı istimar etdiklərinin fərqi varanlardır. Arvadının ölümü, oğlunun yaponlara qarşı üsyan qaldırması, özünün işdən çıxarılması onun hadisələrə daha obyektiv baxması ilə nəticələnmişdir. Ata və oğul ictimai, siyasi, əxlaqi məsələlər üzərində geniş fikir mübadilələri aparırlar. Atanın hər sözündə onun peşmanlığı, oğlunu yenidən tapmaq istəyi səslənir. Ata bir gün bütün indoneziyalıların yaponların əsl simasını görəcəyini, bu yuxudan ayılacaqlarını düşünür və o zaman indoneziyalıların qarşısında heç kəsin dayana bilməyəcəyinə inanır. Bir dilənçinin bu qədər bilikli olmasından şübhələnən ata onun kim olduğunu soruşmağa başlayır, oğluna çox bənzədiyini deyir. Ata öz oğlunu tapdığına əmin olmaq üçün dilənçinin qoluna baxmaq istəyirdi, çünki vuruşmada oğlu qolundan silinməz yara almışdı. Elə bu zaman maşın səsləri eşidildi, az sonra yapon zabiti və əsgərləri bura daxil oldu. Hardo qaçmağa nail olsa da, 6 aydan çoxdur ki, oğlunu görmədiyini deyən, balasını hər kəsdən qorumaq istəyən atası həbs edildi. Bu hadisələrdən sonra oxucu qarşısında bir sual dayanır, Hardonun yerini yaponlara satan kimdir? Əsərdəki düynələr çözülməyə başlayır və Hardonun nə üçün qaçaq olduğu da aydınlaşır. Öz vəzifəsini itirməkdən qorxan yaşlı məmur kürəkənin yerini yaponlara xəbər vermişdir. Hardonun yaponlardan qaça bilməsi yaşlı məmurun vəziyyətini gərginləşdirir, yapon zabiti onu döyərək Hardonu yerində həbs etmədiyi üçün onu xəyanətdə günahlandırır. Ədib bununla da

167 Pramoedya Ananta Toer, “Kaçak”, Simavi yayınları, İstanbul, 1993, s.30

satqınların faciəvi aqibətini, vəzifə üçün mənəviyyatını satmağa hazır olan insanların acı taleyini canlandırmış, digərlərinin də bundan ibrət çıxarmasını arzu etmişdir. Əsərin sonrakı hissələrindən məlum olur ki, Hardo, Dipo və Karmin adlı üç gənc dost işğalçı holland qoşunlarını ölkədən çıxartmaq, müstəqillik əldə etmək üçün yaponlarla əlbir olub, onlara kömək edirlərmiş. Daha sonra yaponların dostluq niyyətlərinin boş sözlərdən ibarət olduğunu görən bu üç dost, üç zabit əsgərləri ilə birgə üsyan qaldırmaq üçün planlar hazırlayırlar. Son anda Karminin üsyandan boyun qaçırması Hardo və Diponun əsgərlərinin çoxunun edam edilməsi və ya qaçaq düşməsi ilə nəticələnir. Romandakı ən ziddiyyətli və oxucu üçün tam açılmayan obraz zabit Karmin surətidir. P.A.Turun humanist fikirlərinin daşıyıcısı olan Hardo Karminin xəyanətinə baxmayaraq, onun bu hərəkətini müxtəlif səbəblərlə əsaslandırmağa çalışırdı. Ədib insanların həyatının dəyişməsinə səbəb olan ən böyük qüvvələrdən birinin eşq olduğunu vurğulayır. Karminin də onlara xəyanət etməsinin başlıca səbəbi kimi nişanlısının onu tərki edib başqası ilə evləndiyi üçün depresiyaya düşməsində görür. Düzdür, Karminin bu səbəblə dostlarına, vətəninə xəyanət etməsi əsərin təsir qüvvəsini azaldır, çünki heç bir qadına olan sevgi vətənə, torpağa olan sevgidən üstün ola bilməz. Müəllif Karminin düşünərək dostlarına xəyanət etdiyini deyil, sadəcə bir anlıq yanlış qərar verdiyini göstərmək üçün sonrakı hissələrdə onun peşmanlığını dilə gətirir. Hardonu, Ningişi yaponlardan qorumaq üçün etdiyi cəhdlər və digər hərəkətləri ilə oxucuda ona qarşı rəğbət oyatmaq istəyir. Sevgisini hər şeydən üstün tutan Hardo Ningişi görmək üçün özünü təhlükəyə atmaqdan belə çəkinmir. “Əsgərin qəlbində heç bir sevgi olmamalıdır, yalnız qisas almağı və yaponları ölkədən qovmaq haqqında fikirləşməlidir”¹⁶⁸ deyən Dipo ilə razılaşmayan, mübahisə edən Hardo eşqsiz yaşamağın mənasız olduğunu əsaslandırmağa çalışırdı. Sevgiyə verdiyi dəyəri bilən düşmənlər Hardonu tapmadıqları üçün nişanlısını sorğu-sual etməyə gəldikləri zaman artıq hər yerə müttəfiq qüvvələrin yaponları məğlub etdikləri xəbəri yayılmağa başlamışdı. P.A.Tur Ningiş obrazının simasında vəfalı, çətinliyə düşdüyü zaman qorxmayan, sevgisinə, nişanlısına sədaqətli olan indoneziyalı qızların ümumiləşmiş obrazını yaratmışdır. Yapon zabitinin suallarına cavab verərkən başıuca dayanması, atasından fərqli olaraq mərd dayanması Ningiş obrazını daha da mükəmmələşdirmişdir. Zabit Ningişin cavabları ilə daha da gərginləşməyə başlayır, Ningişin atasının nə üçün həbs ediləcəyi sualını verdikdə isə yapon zabit “Sən bir indoneziyalısan, sual verə bilməzsən, səsini kəs” - deyə qışqırır. Bu cümlə ilə ədib indoneziyalıların ikinci kateqoriya insan kimi görüldüyünü və hüquqlarının pozulduğunu, təhqir olunduğunu göstərmişdir. Hardonun tutulub yapon zabitinin yanına gətirildiyi zaman küçələrdə yaponların məğlub edildiyi, Sokorno tərəfindən İndoneziyanın müstəqil ölkə olduğu elan edilirdi. Yapon zabitinin tapançasından atılan atəş nəticəsində Ningiş ölür, Dipo qəddarcasına yapon zabitinin başını gövdəsindən ayırsa da, uşaqlıq dostu Karminə qarşı bunu edə bilmir, Hardo xalqdan Karmini əfv etməyi istəyir. Sevdiyi insanın ölümü ilə sarsılan Hardo digər tərəfdən illərlə gözlədiyi müstəqilliyin elan olunmasının sevincini yaşayırdı. Bununla da müəllif əslində insanın bir tərəfi sevinərkən bir tərəfinin də daim üzüldüyünü vurğulamaq istəmişdir. 1949-cu ildə Buki Duri həbsxanasında yazılan bu əsər müəllifin ilk qələm təcrübələrindən biri olmasına baxmayaraq, İndoneziyanın həmin dövrdəki

tarixini, acı günlərini, əsrarəngiz təbiətini (əsərdə çox gözəl peyzaj nümunələri yaradılmışdır), sadıqlıyı, xəyanəti peşəkarlıqla oxucuya təlqin edə bilmişdir.

Müstəqillik uğrunda mübarizə illərində hərbi müxbir işləyən P.A.Turun həbsdə olarkən gərgin şəkildə yaradıcılıqla məşğul olmuşdur. “Qaçaq” əsərindən başqa “Partizan ailəsi” (“Keluarga gerilya”), “Bekasi çayının sahilində” (“Di tepi kali Bekasi”) romanları bu dövrün məhsuludur. Bu əsərlərdə ədib müharibənin törətdiyi fəlakətləri, azadlıq uğrunda canından keçməyə hazır olan fədai obrazlarını məharətlə yaratmışdır. “Bekasi çayının sahilində” əsərində müəllif iştirakçısı və şahidi olduğu mübarizə illərindəki hadisələri qələmə alarkən yazırdı ki, biz vuruşmağı elə müharibədə öyrəndik, bu döyüşlər bizi köləlik hissindən azadlıq hissinə qədər yüksəltdi¹⁶⁹. Üslub xüsusiyyətinə, obrazların daxili aləminin, hislərinin dərinə işlənməsinə görə seçilən “Partizan ailəsi” romanında üç gün ərzində baş verən hadisələr təsvir edilir və bəzən də keçmişə müraciət olunur. Hadisələr Cakartada hollandlar tərəfindən mühasirədə qalan bir ailə və onun nümayəndələri ətrafında cərəyan edir. Əsərin baş qəhrəmanı atası hollandlara satıldığı üçün onu öldürən Saamandır. Əsər Saamanın psixoloji təlatümləri, sarsıntıları üzərində qurulmuşdur. Müəllifin əsərin əvvəlində səsləndirdiyi “öldürmə” “yaxşılıq et” humanist fikirlərin əsərin sonuna doğru xalqın üçün, millətinin rifahı üçün öldür, vuruş düşüncələrinə çevrilməsi baş qəhrəmanın mənəvi böhranları fonunda öz əksini tapmışdır. Dar ağacına aparılarkən belə o, öz əməllərindən peşman olmadığını bildirir. Atasını gələcək nəsillərin xoşbəxt, müstəqil və firavan yaşaması üçün öldürdüyünü bildiren Saaman oxucuların mühakiməsinə buraxılır. Romanda yaddaqalan simalardan biri də böyük bacının nişanlısı Darsondur. O, əlini qana bulamamaq üçün silahdan uzaq durur. Əslində o bu hərəkəti ilə vətəninə baş verən hadisələrdən kənarda qalmış olur. Günlərini ibadətlə keçirən Darson dar ağacından asılmış Saamanın üzünə baxdığı zaman özündən utanır, vicdanı sıxılır, axı o duaları sayəsində yalnız özünü xilas edib, Saaman isə xalqın gələcəyi üçün başıuca şəkildə ölümə gedib. P.A. Turun bu peşmançılığı təsvir etməklə vətən uğrunda tökülən qanların, mücadilələrin hər şeydən üstün və müqəddəs olduğunu vurğulamağa çalışmışdır. Əsərdə ana obrazı da çox təsirli canlandırılmışdır. Oğlunun asıldığını gören ana dünyada ədalətin, bərabərliyin olmadığını və olmayacağını hayqıraraq özünü öldürür. Müəllif əsərdə yadellilərə satılan ata obrazını yaratmaqla yanaşı, Saaman kimi canından keçməyə hazır olan gənc nəslin nümayəndələrini canlandırmaqla, İndoneziyanın müstəqilliyini daim qoruyacağını sadə xalq dilində peşəkarlıqla ifadə etmişdir. Valideynlərini və böyük qardaşlarını itirən kiçik uşaqların simasında müəllif bədbinliyə qapılır. Mərhəmət, sədaqət, insanlıq, xoşbəxtlik məfhumlarının heç vaxt ölmədiyi qənaətinə gələn ədib yeni nəslin daha gözəl günlər yaşayacağı ümidi ilə əsəri tamamlamışdır.

1940-cı illərdə İndoneziyada baş verən tarixi-siyasi hadisələr P.A.Turun kiçik həcmli hekayələrində, oçerklərində də öz əksini tapmışdır. P.A.Turun ilk əsərlərindəki mübarizlik, azadlığın qorunub saxlanması üçün edilən fədakarlıq motivləri, ideya xüsusiyyətləri özündən sonrakı İndoneziya nəsrinə böyük təsir göstərmiş, P.A.Turun ədəbi məktəbi yaranmışdır.

169 Сикорский В.В. О литературе и культуре Индонезии. Избранные работы. Москва, Экон-Информ, 2014